

Аль Хураши М.Б., аспирант
КНЛУ, Киев

ПРОБЛЕМА КЛАССИФИКАЦИИ ИОРДАНСКИХ ДИАЛЕКТОВ АРАБСКОГО ЯЗЫКА

Статья посвящена исследованию языковой ситуации, которая сложилась в Иордании, и экстралингвистическим факторам, которые повлияли на формирование ее диалектов. Приведены и проанализированы основные имеющиеся подходы к изучению и классификации современных иорданских диалектов арабского языка.

Ключевые слова: иорданские диалекты, классификация диалектов, дихотомия, трихотомия, городские диалекты, сельские диалекты, бедуинские диалекты.

Al Hurashi V.B., aspirant
KNLU, Kyiv

THE PROBLEM OF CLASSIFICATION OF JORDANIAN DIALECTS OF THE ARABIC LANGUAGE

The article deals with the linguistic situation, that has developed in Jordan, and extralinguistic factors, that influenced the formation of its dialects. It presents and analyzes the main existing approaches to the study and classification of modern Jordanian dialects of Arabic.

Keywords: Jordanian dialects, dialects classification, dichotomy, trichotomy, urban dialects, rural dialects, bedouin dialects.

УДК 811.512.161'276

Телешун К.О., к. філол. н., асист.
КНУ імені Т. Г. Шевченка, Київ

ТЕРМІНОЛОГІЧНА НАСИЧЕНІСТЬ ТЕКСТІВ ТУРЕЦЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ТОРГІВЛІ

Статтю присвячено аналізу турецьких фахових текстів торгівлі. Виконано статистичні розрахунки та визначено ступінь насиченості фахових текстів внутрішньофаховою, міжфаховою загальнонауковою та загальноживаною лексикою. Розглянуто критерії розмежування зазначених класів лексики.

Ключові слова: турецька фахова мова торгівлі, функціонування терміну, термінологічна насиченість, загальноживана лексика.

Кожен текст має свої конкретні параметри та містить дискретні одиниці, які знаходяться в певних формально-структурних та семантичних відносинах одна з одною. Для встановлення рівня складності текстів аналізуються конституючі одиниці текстів та їх лінгвістичні особливості. Функціонування турецьких термінів торгівлі в текстах

© Телешун К.О., 2015

різних жанрів, зумовлює специфіку кожного з них залежно від прагматики інформації та функціональної спрямованості тексту.

Безумовно, аналіз функціонування термінів, їх синтагматичних відношень, які виникають у процесі їх використання в тексті, дозволяє вирішувати певні теоретичні й практичні питання лінгвістичного та термінознавчого характеру [1:112], що і обумовлює **актуальність** нашого дослідження. Дослідження цих аспектів передбачає використання статистичних методів для аналізу вибірок з текстів та складання частотних словників. Подібний аналіз сприяє не тільки встановленню функціональних характеристик термінів, але й виявленню загальної терміносистеми тієї чи іншої галузі. [1: 113].

Метою роботи є аналіз термінологічної насиченості турецьких текстів торгівлі та виявлення відповідності ступеня термінологічної насиченості до специфіки жанру фахового тексту.

Об'єктом дослідження є турецькомовні тексти торгівлі, **предметом** – термінологічна насиченість турецьких фахових текстів торгівлі.

Питання термінологічної насиченості фахових текстів на матеріалі європейських мов досліджували Л.А. Закреницька, Т.Р. Кияк, О.М. Ріба, В.В. Синьо, Е.Т. Дерді, І.В. Асмуківич та інші, однак турецькомовні тексти фахової мови торгівлі дотепер були поза увагою науковців. Таким чином, **наукова новизна дослідження** полягає у тому, що воно є першим досвідом класифікації, кількісного аналізу та опису турецьких термінів торгівлі з точки зору їх функціонування.

Поняття функціонування термінів, яке на даному етапі широко розповсюджене в дослідженнях фахових мов і термінологій, загалом охоплює “реальне життя термінів у науковому тексті або мовленні: 1) частотність термінів; 2) розподіл термінів у тексті; 3) сполучуваність з іншими термінами та нетермінологічними одиницями або з допоміжними словами; 4) характер вживання словозмінювальних форм.” [2: 8]. В останні роки науковці частіше звертаються до “динамічного трактування співвідношення терміна та тексту” [3:19]. Дослідження терміна в динаміці має на увазі розгляд його в процесі функціонування, а саме в тексті, і дозволяє показати “по новому реальні взаємозв'язки терміна як засобу фіксації знання (з його стереотипністю, стійкістю) і як засобу вираження результатів пізнання (з його варіантністю, субституціями, зміною форми та змісту)” [4: 64]. На думку Л. М. Алексєєвої, “динамічний аспект дослідження дозволяє також стверджувати, що природа терміна носить як текстовий, так і позатекстовий характер”, основою чого є “характеристика термінотворення, як єдності процесів утворення та відтворення мовної одиниці, причому утворення розуміється як створення нових термінологічних одиниць в конкретному тексті, а відтворення – як використання готової, вже створеної одиниці.” [3: 19].

Існує багато класифікацій науково-технічної літератури. Це питання розглядали відомі мовознавці, серед яких Л.С. Бархударов, М.П. Брандес, Ю.В. Ванніков, В.М. Лейчик, С.В. Тюленев, А.В. Федоров та ін. Зокрема, розрізняють тексти офіційно-ділового, економічного, науково-технічного, публіцистичного стилів. Як відомо, науково-технічні тексти, в яких використовуються терміни, поділяються на 3 групи: ті, які використовують (терміновикористовуючі), фіксують (термінофіксуючі) і генерують терміни (термінотворюючі).

Перша група об'єднує широкий пласт різноманітних текстів, в яких використовуються терміни, закріплені словниковим складом мови й відомі реципієнту тексту. Сюди

належать статті оглядового характеру, різноманітні наукові, ділові, технічні та економічні документи, реєструючі словники, словники узусу, науково-популярна та художня література тощо.

Друга група складається з тлумачних словників, енциклопедій, довідників, тезаурусів, деяких підручників, термінологічних стандартів і списків рекомендованих термінів, призначених для того, щоб оцінити, відібрати, рекомендувати та закріпити у вжитку ті чи інші терміни та їхні дефініції. У цих текстах також можна знайти терміни, які існували під час створення самих текстів і фіксуються як нормативні, рекомендовані або, навпаки, – не рекомендовані й неприйнятні.

До третьої групи входять тексти, автори яких вперше вводять нові терміни у процесі формулювання та викладення нової теорії чи концепції нового винаходу або відкриття. “Існування термінопороджуючих текстів дозволяє говорити про існування поряд зі сферою фіксації та сферою функціонування сфери теорії, в якій терміни тільки з’являються та “кристалізуються” [4: 70].

Зміст тексту формується значеннями слів з яких він складається, однак у тексті як структурно-семантичній єдності не всі елементи рівнозначні за своєю інформативністю й не всі однаково важливі для його сприйняття. Ключовими словами у тексті, маркерами його функціонально-стилістичної та фахової належності є терміни. В.М. Лейчик проводить взаємозв’язок типів текстів та функцій, які виконують в них терміни. Так, у терміновикористовуючих текстах терміни виконують номінативну та експресивну функції. У термінофіксуючих текстах функцією термінів є фіксація й упорядкування спеціального знання. У термінопороджуючих текстах терміни “народжуються разом з ідеями, поняттями” і “можуть виконувати евристичну функцію, функцію відкриття нового знання” [4: 70]. Як уже було зазначено вище, сьогодні мовознавці часто звертаються до кількісного принципу відбору лексики, адже отримані статистичні дані вирізняються високим ступенем точності та однозначності. Зокрема, за широке застосування експерименту в лінгвістичних дослідженнях виступав Л. В. Щерба, а за твердженням Ю.М. Караулова, лінгвістичний експеримент – “найсильніший вид аргументації” [5: 135].

З метою дослідження кількісних параметрів термінологічних одиниць у текстах фахової комунікації нами було здійснено підрахунки термінологічної насиченості текстів торгівельної тематики. Термінологічна насиченість – це ймовірність того, що випадково взяте повнозначне слововживання є термінологічним, тобто це частка термінологічних слововживань серед повнозначних слів. Термінологічну насиченість текстів можна оцінювати з точністю 0,05 та достовірністю 95% [6: 18]. Для оцінки термінологічної насиченості фахових текстів з торгівлі було зроблено 15 вибірок приблизно однакового обсягу (300–400 повнозначних слів). Ми визначали відсоткову частку внутрішньофахових, міжфахових загальнонаукових термінів та загальноповсюджаної лексики у фахових торгівельно-економічних текстах на матеріалі турецької мови, а саме в підручниках, газетних статтях на торгівельну тематику, публікаціях фахових журналів та інтернет-видань, угодах купівлі-продажу, реклами товару та інструкції до товару, тобто були досліджені терміновикористовуючі тексти.

Таблиця 3. 1.

Термінологічна насиченість фахових текстів з торгівлі внутрішньо фаховою, міжфаховою загальнонауковою та загальнозживаною лексикою

№ тексту	К-сть повнозначних слововживань	Внутрішньофахова лексика	Насиченість у тексті	Міжфахова загальнонаукова лексика (в т.ч. терміни суміжних наук)	Насиченість тексту	Загальнозживана лексика фахового тексту	Насиченість тексту
1	350	25	7%	15	4%	310	89%
2	330	26	8%	15	5%	289	87%
3	317	39	12%	14	4%	264	84%
4	362	28	8%	34	9%	300	83%
5	329	37	11%	21	6%	271	83%
6	359	70	20%	49	14%	240	66%
7	394	57	15%	39	10%	298	75%
8	379	39	10%	32	8%	308	82%
9	305	46	15%	39	13%	220	72%
10	372	74	20%	59	16%	239	64%
11	358	78	22%	55	15%	225	63%
12	371	54	15%	83	22%	234	63%
13	308	134	44%	46	15%	128	41%
14	341	16	5%	94	28%	231	67%
15	316	105	33%	53	16%	158	50%

Як бачимо, насиченість текстів торгівлі вузькогалузевими термінами переважно вища від насиченості цих самих текстів загальнонауковими термінами (у 12 текстах із 15), проте менша за насиченість загальнозживаною лексикою. Середня термінологічна насиченість зазначених текстів внутрішньофаховою лексикою складає 16%, міжфаховою

та термінологією інших галузей знань – 12%, загальнонавчальною лексикою – 71%. Підрахунки проводилися за індексом винятковості для тексту – $E_m = VI/N$ – відношення кількості лексичних одиниць (VI) до обсягу тексту (N). Сума цих величин дає множинувозможних слів у фаховому тексті [7: 117].

Слід зауважити, що всі методики виділення термінів із текстів відносно складні й не завжди достатньо об'єктивні, так як межі як загальнонавчальної, так і термінологічної лексики відкриті для проникнення, тому провести чітку межу між зазначеними класами лексики досліджуваних текстів досить важко.

До внутрішньофахової лексики ми віднесли ту, що використовується для позначення характерних предметів, явищ чи процесів торгівлі, а також міжгалузеві омоніми, вжиті в розглянутих текстах, у тому значенні, яке відповідає терміносистемі торгівлі. Міжфаховою лексикою ми вважали терміни, здатні обслуговувати усі сфери наукових знань, тут же фіксувалися вузькофахові одиниці інших галузей науки.

Досліджені фахові тексти, як видно з таблиці, характеризуються не досить високою термінологічною насиченістю. За таблицею 3.1. турецькомовні фахові тексти торгівлі можна розподілити на 4 групи: а) тексти з найвищою насиченістю внутрішньофаховою лексикою (тексти № 6, 10, 11, 13, 15); б) тексти з відносно високою насиченістю внутрішньофаховою лексикою (тексти № 5, 7, 9, 12); в) тексти з середньою насиченістю внутрішньофаховою лексикою (тексти № 1, 2, 3, 4, 8); г) тексти з низькою насиченістю внутрішньофаховою лексикою (текст № 14).

Найвищу насиченість внутрішньофаховою лексикою має вибірка з тексту “Міжнародні правила ІНКОТЕРМС – 2000” (статті *Taşıcıya teslim – Франко перевізник (FCA)*, *Gemi doğurultusunda teslim – Франко уздовж борту судна (FAS)*, *Gemi bordasında teslim – Франко борт (FOB)*, *mal bedeli ve navlun – Вармість і фрахт (CFR)*, *Taşıma ücretleri ödenmiş olarak teslim – фрахт/ перевезення оплачені до... (CPT)*, *taşıma ücreti ve sigorta ödenmiş olarak teslim – фрахт/ перевезення і страхування оплачені до... (CIP)*, *sınırdaki teslim – постачання до кордону (DAF)* та вибірка з навчального посібника з зовнішньої торгівлі для студентів вищих навчальних закладів. Друга група – це тексти ділових угод та фахових науково-популярних видань, третя група охоплює тексти газетних статей на торгівельну тематику та статтю з фахового журналу. Найнижчу насиченість внутрішньофаховою лексикою має інструкція до товару. Водночас вона містить найвищий рівень насиченості вузькогалузевими термінами інших сфер знань.

Таким чином, різниця в рівнях насиченості текстів внутрішньофаховими термінами полягає у рівні науковості тексту, рівні зосередженості тексту на вузькій фаховій проблемі, стилі автора або адресованості тексту реципієнтові певного рівня фахової підготовки.

За принципом частотності термінів у тексті їх поділяють на а) часто вживані терміни; б) терміни середньої частотності вживання; в) рідко вживані терміни. Визначення частотності є актуальним з практичної точки зору, зокрема при складанні словників різних типів – термінологічних словників-мінімумів, частотних словників та термінологічних словників різних галузей знань загалом. Так, найбільш частотними фаховими одиницями у досліджуваних текстах є іменники *alıcı – покупець*, *ihracat – експорт*, *ithalat – імпорт*, *mal – товар*, *pazar – ринок*, *satıcı – продавець*, *ticaret – торгівля*, *ürün – продукція* їхні похідні.

Отже, виходячи з тези Т.Р. Кияка про те, що абстрактність фахового тексту прямо пропорційна його термінологічній насиченості [8: 104], можемо констатувати, що фахова мова торгівлі має низький та дуже низький рівень абстрактності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жерновой Е. Г. Релігійна термінологія французької мови: генеза, семантика, функціонування : Дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.05 / Е. Г. Жерновой; КНУТШ. – Київ, 2003. – 258 с.
2. Шуневич Б. И. Структурные и функциональные характеристики английской терминологии по радиотехнике: Автореф. Дис..канд. филол.наук. 10. 02.04/ Б. И. Шуневич. – Л., 1990. – 16 с.
3. Алексеева Л. М. Проблемы термина и терминообразования / Л. М. Алексеева. – Пермь: Перм. Ун-т., 1998. – 120 с.
4. Лейчик В. М. Элементы терминоведческой теории текста / В. М. Лейчик // сборник науч. трудов: Стереотипность и творчество в тексте. – Пермь, 2002. – С. 63 – 77.
5. Караулов Ю. Н. Вторичные размышления об эксперименте в языкознании/ Ю. Н. Караулов // Теорияязыка, методы его исследования и преподавания. Л., 1981. – С. 135–140
6. Циткина Ф. А.Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения) / Ф. А. Циткина. –Львов: Изд-во при Львовском государственном ун-те издательского объединения “Вища школа”, 1988. – 158 с.
7. Ріба О. М. Німецька фахова мова нафтової промисловості: структурно-семантичні та функціональні особливості: дис... канд. філол. наук:10.02.04–германські мови. / О. М. Ріба; Івано-франківський національно-технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2010. – 296 с.
8. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения: Учеб. Пособие / Т. Р. Кияк. – К.: УМК ВО, 1989. – 104 с.

Телешун К.О., к. филол. н., ассист.
КНУ имени Т. Г. Шевченко, Киев

ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКАЯ НАСЫЩЕННОСТЬ ТЕКСТОВ ТУРЕЦКОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЯЗЫКА ТОРГОВЛИ

Статья посвящена анализу турецких профессиональных текстов торговли. Выполнены статистические расчеты и определена степень насыщенности профессиональных текстов узкоспециальной, общенаучной и общеупотребительной лексикой. Рассмотрены критерии разграничения указанных классов лексики.

Ключевые слова: турецкий профессиональный язык торговли, функционирование термина, терминологическая насыщенность, общеупотребительная лексика.

Teleshun K.O., candidate of Philology
KNU, Kyiv

THE RICHNESS OF PROFESSIONAL TEXTS WITH HIGHLY SPECIALIZED, GENERAL SCIENTIFIC TERMS AND COMMON VOCABULARY

The article is devoted to the analysis of Turkish professional texts of trade. The author performs statistical calculations and determines the degree of richness of professional texts with highly specialized, general scientific terms and common vocabulary.

Keywords: *Turkish professional language of trade, functioning of term, terminological saturation, general vocabulary.*

УДК 811.111'373

Глухова Л., викладач

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпропетровськ

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ФРЕЙМУ TEACHING/RESEARCH STAFF У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються особливості вербалізації фрейму TEACHING/RESEARCH STAFF як однієї зі складових концепту EDUCATIONAL MANAGEMENT у двох варіантах сучасної англійської мови: британському й американському. Виявлено основні лексичні засоби, за допомогою яких фрейм TEACHING/RESEARCH STAFF актуалізується у сучасній англійській мові. Всередині фрейму виділено декілька слотів та наведено нові засоби, які їх репрезентують в англійській мові. Проаналізовано спільні та відмінні риси у засобах вербалізації фрейму TEACHING/RESEARCH STAFF у британському й американському варіантах сучасної англійської мови.

Ключові слова: *концепт, фрейм, слот, вербалізація, освітній менеджмент, британський варіант англійської мови, американський варіант англійської мови.*

Сучасна система вищої освіти знаходиться в процесі постійного розвитку та регулярно зазнає трансформацій та змін. Причиною цьому слугує ціла низка факторів, зокрема спроба уніфікації та впорядкування Європейського простору вищої освіти, впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів компонентів Болонського процесу, а також процес глобалізації, який характерний сьогодні не тільки для сфери вищої освіти, але й також для інших галузей суспільного життя. Останній чинник впливає не тільки на загальну концепцію управління вищою освітою, але й на систему менеджменту кожного окремо взятого вищого навчального закладу.

Вивченням особливостей та принципів управління системою освіти, навчальним закладом як таким, а також визначенням функцій та якостей сучасного управління займається галузь науки *освітній менеджмент* (educational management), аналізу та вивченню якої присвячені численні дослідження в сферах педагогіки, психології та менеджменту.

© Глухова Л., 2015